

Informe sobre la declaració de BIC del casc antic de Teulada

Autor: Comissió Llegat Històric i Artístic

Coordinadors: Vicent Àlvarez i José Morera

Aprovació: Ple de 26 de febrer de 2007

Antecedents

Amb data 4 de desembre de 2006 va entrar al registre del CVC la documentació procedent de la DGPC incoant expedient com BIC del Casc Antic de Teulada, als efectes de que pel CVC s'informara preceptivament. La Comissió de Llegat va ser l'encarregada de preparar l'esmentat informe.

Els Consellers Morera i Vicent Àlvarez van visitar la població amb data 13 de gener, essent acompanyats per la Regidora d'urbanisme i el tècnic municipal.

Breu introducció històrica de Teulada

[...] Teulada va ser durant aquells primers segles baixmedievals una reduïda comunitat de llauradors, sorgida lentament a partir del poblament del 1277, organitzada molt prompte com un municipi amb el seu consell, i també molt prompte enquadrada en el marc polític d'una senyoria feudal¹.

El bé objecte de la present declaració

Es tracta del conjunt històric coincident en la que fou ciutat emmurallada de Teulada. Aquesta ciutat costanera va nàixer com un enclau fortificat per evitar les actuacions dels pirates, al text, o documentació aportada per la DGPC, es fa una relació històrica de la creació i evolució de la vila, a la qual es remeten, resultant de tot un conjunt on es pot apreciar el trets històrics d'aquest tipus de ciutat-fortificada.

¹Text extret de l'article "La carta pobla de Teulada de 1277 i la seua època", d'Enric Guinot i Rodríguez. Publicat en *Carta de poblament de Teulada*. Ajuntament de Teulada. Teulada. 2003.

El conjunt històric es harmoniós, es conserva acceptablement, amb l'existència de portalades i façanes i altres elements dels segles XV, XVI, XVIII, i XIX. A diferència d'altres casos idèntics cal remarcar que està habitat i ús, a excepció d'algunes actuacions lamentables dels anys 60 i 70 es pot dir que hi ha conservació estimable. Les autoritats municipals tenen un especial interès i s'està fent una tasca de sensibilització ciutadana.

Dins del conjunt, com elements singulars troben:

L'església de Santa Caterina, dels segles XIV i XV, gòtica, de dimensions reduïdes pel seu caràcter de fortificació, molt ben conservada; fa ja temps es va canviar l'altar, tal vegada el retort al sentit inicial podria donar més excel·lència a la contemplació de la volta del l'antic altar.

L'ermita de la Divina Pastora, peculiar, i molt ben situada, té un especial encant, de factura barroca.

La Sala dels Jurats i de Justícia

Es tracta d'una mostra molt característica de les llotges valencianes, del segle XVII, s'ha rehabilitat amb encert i s'ha instal·lat una exposició permanent sobre Sant Vicent Ferrer, el qual tenia relacions amb la vila puix allí hi residia la seua germana.

L'entorn i normes de protecció

L'entorn que s'ha delimitat es considera ajustat; en quant les normes urbanístiques, a més a més, de las habituals, la pròpia Corporació Municipal de Teulada té en vigor un CATÀLEG DE bens i Espais Protegits, aprovat pel Ple de 5 de desembre de 2002, al qual resulta modèlic i hauria ser un exemple a seguir en casos com el present, amb unes previsions que afecten al manteniment dels elements constructius i complementaris tradicionals.

Conclusions

Primera.- S'informa favorablement la declaració com CIB del Conjunt Històric de Teulada.

Segona.- El CVC manifesta la seua satisfacció per la cura que ha observat per part de la ciutadania de Teulada en la conservació del seu patrimoni.

Annex. Reflexions sobre les actuacions posteriors a la declaració efectiva de protecció d'un bé patrimonial, cas de Teulada

El cas de Teulada pot ser un cas paradigmàtic d'allò que ha de ser una reflexió posterior a la declaració efectiva d'un bé com a d'interés cultural, en aquest cas, d'un centre històric.

La declaració de BIC s'ha de veure com el punt de partida –no com el destí final— d'unes actuacions encaminades a “perfeccionar” l'element patrimonial protegit. Així, s'ha de idear com fer del bé un ens viu, dinàmic, que interacciona amb el seu medi com a resultat d'un diàleg i una funció social, no com un mer element figuratiu testimoni d'una època passada.

En el cas de Teulada, es podria treballar per fer més evident la memòria històrica del poble a través del seu patrimoni, per exemple mitjançant: la senyalització de determinats indrets i elements –cas de la muralla, que al seu torn faria més evident la situació espacial de l'església, al costat d'aquesta—, un estudi i exposició sobre l'estructura, contingut i funció dels tipus d'habitatges del centre històric —i tal vegada la rehabilitació d'algunes que es troben en estat de deteriorament—, temptar d'harmonitzar les conduccions elèctriques i telefòniques amb el conjunt², tal vegada revisar i actualitzar alguns noms de carrers relacionats amb personatges i esdeveniments de la Guerra Civil i estudiar el pis de la plaça on es troba la llotja. (Tot això amb la consideració que els tècnics, els responsables i el ciutadans de Teulada són els millors coneixedors del patrimoni del poble, i per això compten amb nombroses i detallades publicacions).

Tal vegada, el centre històric de Teulada i la seua inserció estructural, patrimonial i funcional en el conjunt del municipi es pot repensar com a contrapunt necessari, des del punt de vista de la identitat, la tradició i la memòria col·lectiva dels ciutadans, front a l'expansió demogràfica, urbanística, econòmica i cultural que estan experimentant els municipis de la costa valenciana.

² En aquest sentit es pot consultar el recent informe sobre aquesta qüestió aprovat pel CVC en gener de 2007, disponible en <http://cvc.gva.es/archivos/235.pdf>.

En el seu *Dictamen sobre les mesures de protecció del patrimoni*³, el Consell Valencià de Cultura assenyalava que “el patrimoni és allò que dóna sentit identitari al lloc en què es troba, alhora que proporciona i defineix el caràcter grupal de la societat que el posseïx” i que la millor forma de protegir-lo és “traslladant a la societat que es tracta de qüestions que l’afecten”. Per tant, sembla raonable establir algun tipus de mecanisme de diàleg i participació social amb el qual, tot involucrant al conjunt social del poble en la presa de decisions sobre el seu patrimoni, s’obté una mena de corresponsabilitat que legitima i assegura el futur i viabilitat de les actuacions.

En aquest sentit, molts municipis valencians han decidit caminar cap a un model de gestió i de ciutat sostenibles mitjançant l’anomenada *Agenda 21 Local*, esquema sorgit en 1992 de la “Cimera de la Terra” de Nacions Unides en Rio de Janeiro. A nivell europeu la implicació formal és fa amb la signatura i adopció de l’anomenada “*Carta d’Aalborg*” (ciutat danesa on es celebrà, en 1994, la “Conferència Europea de Ciutats i Pobles sostenibles”) la qual recull una sèrie de compromisos i actuacions que concreten la participació i contribució a la sostenibilitat des de l’àmbit local. (Teulada ha signat l’esmentada Carta i el Consell Valencià de Cultura vol felicitar a la població civil i el consistori per aquesta iniciativa).

Aquest instrument és interessant des de dos punts de vista: d’una banda pel que fa a la qüestió plantejada abans de la participació social, ja que, tal com reconeix la pròpia Declaració de Rio, és imprescindible per a l’èxit de la iniciativa, i que en el cas de l’Agenda 21 Local implica la creació d’un Pla de Participació Social (vinclé bidireccional entre els ciutadans i l’Administració local); aquest canal es pot fer servir per a la presa de decisions sobre la conservació i funció del patrimoni cultural.

I d’altra banda, la pròpia Carta d’Aalborg en el seu compromís cinqué “Urbanisme i disseny” assenyalava, directament, que la ciutat treballarà per a “garantir la conservació, la renovació i la utilització/reutilització apropiades del nostre patrimoni cultural urbà”.

³ Disponible en <http://cvc.gva.es/archivos/158.especial.pdf> .